

su arvoja ja rationaalisuuden määreitä ulkopuolelta, vaan keksii tai löytää ne itse” (s. 94)? Solipsismissahan ei ole kyse vain arvoista ja rationaalisuudesta, vaan ylipäänsä todellisuuden olemassaolosta. Entä miksi metafysiikan eri muotojen luokittelusta oikeastaan puuttuu juuri se metafysiikka, joka on loogisen empirismin valtakauden jälkeen palannut analyttiseen nykyfilosofiaan, vaikka juuri tällainen analyttinen metafysiikka esimerkiksi modaliteettien, universaalien ja kausaaliteetin erittelyineen on keskeinen konteksti nykyiselle angloamerikkalaiselle uskonnonfilosofialle, ainakin *Johdatus uskonnonfilosofiaan* -teoksen tavalla ymmärrettyinä?

Vainion kirjan alku herättää kuitenkin enemmän hämmennystä kuin edellä siteeratut muotoilut: onko ”postmoderni käänne” tosiaan avannut enemmän uusia näköaloja kuin mikään muu kulttuurissa tapahtunut älyllinen muutos viiteensataan vuoteen? Onko se siis merkittävämpi kuin vaikkapa valistus tai Kantin kriittinen filosofia? Tätä on hieman vaikea uskoa. Toisaalta postmodernismi on merkittävä ehkä erityisesti siksi, että se ”sallii teologialle sen oman äänen, mutta vain sillä ehdolla, että se suostuu olemaan yksi ääni muiden joukossa ilman absoluuttisuuden vaatimusta” (s. 151). Tämä toki on teologian historiassa huomattava askel. Mutta tarvitaanko siihen postmodernismia? Jo Kant tavallaan osoitti teologian omalle paikalleen filosofisin perustein.

Teologian, kulttuurin ja metafysiikan suhteiden pohjalta Vainio päätyy loppuluvuissaan pohtimaan myös ihmisoikeuksien ja suvaitsevaisuuden kaltaisia poliittisen filosofian kysymyksiä. Tässäkin uskonnonfilosofia osoittaa moni-ilmeisyytensä ja laajalle, varsinaisen uskonnotutkimuksen ulkopuolelle, ulottuvan relevanssinsa. Uskontoon liittyvät ongelmat ovat tällaisten nyky-yhteiskuntien poliittiseen todellisuuteen kytkeytyvien kiistojen ydintä. Suvaitsevaisuuden eli tole-

ranssin ohella tässä yhteydessä voitaisiin nostaa esiin tunnustuksen tai hyväksymisen (recognition, Anerkennung) käsite, jonka soveltuvuutta uskonnollisten ajattelutapojen ja ryhmien välisiin suhteisiin tutkitaan professori Risto Saarisen johtamassa uudessa huippuyksikössä Reason and Religious Recognition Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa.

Molempia tässä vain lyhyesti arvioituja teoksia voidaan näkökulmien rajauksista ja pienistä puutteista huolimatta lämpimästi suositella uskonnonfilosofian tutkijoiden ja opiskelijoiden käyttöön.

SAMI PIHLSTRÖM
PROF., HELSINKI

PETRI KOIKKALAINEN & PAUL-ERIK KORVELA (TOIM.)

Klassiset poliittiset ajattelijat. Tampere: Vastapaino 2012. 526 s.

Petri Koikkalaisen ja Paul-Erik Korvelan toimittama teos *Klassiset poliittiset ajattelijat* tarjoaa kattavan läpileikkauksen länsimaisen poliittisen teorian historiaan esittelemällä kuusitoista ajattelijaa kronologisessa järjestyksessä Platonista Nietzscheen. Edellinen vastaava suomenkielinen kokoelma, Jukka Kanervan toimittama *Politiikan teorian klassikoita*, ilmestyi lähes kaksikymmentä vuotta sitten ja sen laajennettu painos, *Platonista Bakuniniin: Politiikan teorian klassikoita*, yli kymmenen vuotta sitten. Vaikka Kanervan toimittamat teokset ovat edelleen käyttökelpoisia, tekijöitä voi onnitella uusimpaan tutkimukseen perustuvan ja edellisiä laajemman kokoelman tuottamisesta suomenkielisen lukijakunnan käyttöön. Monet teoksen kirjoittajista ovat omassa tutkimustyössään perehtyneet syvällisesti omaan aiheeseensa. Tämän seu-

rauksena kokoelman parhaissa artikkeleissa ei tyydytä oppikirjamaisen neutraaliin esittelyyn vaan esitetään myös oman tutkimustyön tuloksiin perustuvia, osin kiistanalaisiakin tulintoja.

Yksittäisiin henkilöihin keskittyvän kokoelman kohdalla ei voi toki välttyä kiistalta siitä, keitä tulisi valita ”klassikoiden” joukkoon. Monet varmasti kaipaavat esimerkiksi Kantia tai Spinozaa mukaan. Tuomas Akvinolaisen seuraksi olisi voinut sisällyttää joku muukin keskiajan ajattelija, esimerkiksi William Ockham tai Marsilius Padovalainen. Toisaalta Martti Lutherin tai Jean Calvinin poliittisilla teksteillä on ollut huomattavasti merkittävämpi vaikutus länsimaiseen poliittiseen ajatteluun kuin suurimmalla osalla nyt mukaan otetuista ajattelijoista. Johonkin raja on tuki yhdessä teoksessa vedettävä, enkä olisi ketään nyt käsiteltävänä olevaa ajattelijaa jättämässä pois. Yksittäisiin ajattelijoihin keskittyvään kokoelmaan liittyy myös väistämättä vaara esittää ajattelun historia hyppyyinä ”huipulta huipulle”. Tämän välttämiseksi monet teoksen artikkelit, kuten Mikko Yrjönsuuren Tuomas Akvinolainen ja Petri Koikkalaisen John Stuart Mill, kuvaavat onnistuneesti myös laajempia aatteellisia kehityskulkuja ja kysymyksenasettelujen muutoksia.

Kirjan suuremmaksi ongelmaksi muodostuu artikkelien epätasaisuus paitsi sisällön myös luettavuuden suhteen. Lukija voi havaita, ketkä kirjoittajista ovat käyttäneet enemmän aikaa ja vaivaa oman analyysinsä hiomiseen ja ketkä ovat asettaneet riman matalammalle. Kielellisesti monet teksteistä on kirjoitettu esimerkiksi tiiviisti ja sujuvasanaisesti, mutta vastaavasti osa olisi vaatinut vielä yhden uuden kirjoituskerran. Valitettavilta huolimattomuusvirheilä ei myöskään ole välttytty. Esimerkiksi kahden eri artikkelin kohdalla etsin turhaan nootissa mainittua kirjallisuusviitettä kirjallisuusluettelosta.

Aatehistorian ja filosofianhistorian metodologisista kysymyksistä

on käyty ja käydään jatkuvasti kiistoja eri koulukuntien sisällä ja välillä. Erityisesti juuri poliittisen ajattelun historiaa voidaan lähestyä monin eri tavoin ja sitä tutkivat filosofit, politiikan tutkijat ja historioitsijat. Poliitiikan teorian historiallinen tutkimus on väistämättä myös keskustelua politiikan käsitteen sisällöstä ja poliittisen toiminnan luonteesta. Poliitiikan aatehistoriallista tutkimusta leimaa, enemmän kuin ehkä mitään muuta historiantutkimuksen alaa, lähestymistapojen ja metodien moninaisuus. Usein metodologinen keskustelu eri koulukuntien välillä on ollut varsin hedelmätöntä. Monesti keskusteluyhteys eri näkökulmia edustavien tutkijoiden välillä jää syntymättä tai vuoropuhelua ei edes yritetä. Esimerkiksi aatehistorioitsija John Pocockin näkemyksen mukaan filosofien ja historioitsijoiden tulisi antaa tehdä tutkimustyönsä rauhassa ja toisistaan erossa, koska he ymmärtävät tutkimuskohteen ja tehtävänsä niin eri tavoin.

Toimittajien kirjoittama johdanto toimii erinomaisena ja tiiviinä esittelynä metodologisiin keskusteluihin sekä historiallisen tutkimuksen relevanssiin nykyhetken kannalta. Koikkalainen ja Korvela varovat ottamasta metodologisissa kysymyksissä jyrkästi kantaa suuntaan tai toiseen, vaikka he korostavatkin 1960-luvulla syntyneen niin sanotun Cambridgen koulukunnan sekä saksalaislähtöisen käsitehistorian (Begriffsgeschichte) vaikutusta poliittisen teorian historialliselle tutkimukselle. Parhaimmillaan kontekstuaalinen ja käsitehistoriallinen tutkimusote tuo esiin sen, kuinka poliittinen teoria ja politiikan kieli ovat väistämättä aikaansa sidottuja ja jatkuvasti muuttuvia. Koska politiikan kieli on paitsi argumentatiivista myös korostetun retorista, poliittisen filosofian historiaa ei ole mielekäästä ymmärtää ”sovellettuna etiikkana”. Esimerkiksi cambridgelaisen kontekstuaalisen kuuluisin edustaja Quentin Skinner on rajannut tutkimuskohteeseen menneisyyden toimijoi-

den kielelliset ”puheteot”. Samalla Skinner korostaa aika- ja kontekstisidonnaisuutta sekä tulkitsee poliittisen filosofian historiaa poliittisen toiminnan historiana. Toisaalta poliittinen filosofia on myös toimintaa, jossa väitteille pyritään esittämään järjellisiä perusteluja sekä argumentoimaan niiden puolesta mahdollisimman selkeästi. Tinkimättömästi toteutettu kontekstuaalinen lukutapa on usein kyvytön analysoimaan filosofisten ideoiden sisältöä ja tekstin argumentatiivista rakennetta.

Kirjoittajakunta on saanut valita oman lähestymistapansa. Kokoelman artikkeleita voi siten lukea paitsi sisällön myös erilaisten metodologisten painotusten valossa. Filosofisen argumentaation merkitystä korostaa esimerkiksi Taneli Kukkonen, joka pyrkii Aristoteles-artikkelissaan hakemaan ”yksilöpsykologian tai yleisen asenneilmaston” sijaan ”filosofisia perusteluja” sille, miksi poliittinen vakaus oli Aristoteleelle keskeistä. Myös Arto Laitinen keskittyy Hegelin tunnustussuhteen ja vapaus-käsitteen filosofisen sisällön erittelyyn enemmän kuin tulkitsee Hegelin poliittista ajattelua reaktion oman aikansa poliittiseen keskusteluun. Vastaavasti Kari Saastamoinen tarkastelee John Locken *Kahta tutkielmaa hallitusvallasta* puheenvuorona 1600-luvun Englannin poliittisen kulttuurin vastakkainasetteluihin sekä kyseenalaistaa historiallisen tutkimusotteen avulla anglosaksisessa yhteiskuntafilosofiasa vaikuttaneen tulkinnan Lockesta liberalismiin klassikkona. Myös esimerkiksi Majastina Kahlos antaa Augustinusta käsitellessään huomattavasti tilaa historialliselle kontekstille.

Klassiset poliittiset ajattelijat tarjoaa lukijalle paitsi rautaisannoksen tietoa poliittisen filosofian historiasista myös näkökulmia erilaisiin tutkimuksellisiin lähestymistapoihin. Artikkelit avautuvat pääosin helposti eivätkä edellytä laajoja pohjatietoja. Teosta voi siten suositella kaikille politiikasta ja länsimaisen ajattelun historiasta kiinnostuneille. Yhteis-

kunnalliset suhteet voidaan käsittää ja käsitteellistää monin eri tavoin. Näiden eri tapojen moninaisuuden esiin lukeminen länsimaisessa aateperinteessä antaa mahdollisuuden ottaa kriittistä etäisyyttä nykyisyyteen sekä purkaa oman ajan poliittiseen kulttuuriin sisältyviä historiallisesti sijoittuneita esioletuksia ja käsitteellisiä kamppailuja. Artikkeleista nousee esiin sekä monia pitkäkestoisia teemoja että kysymyksenasettelujen muutoksia, joiden seurauksena uusia ja erilaisia asioita on nostettu poliittisen teoretisoinnin kohteiksi. Poliittisen ajattelun klassikot muistuttavat erityisesti siitä, että yhteiskuntafilosofian keskeiset teoreettiset oivallukset ovat usein syntyneet vastauksina oman aikansa konkreettisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin ja kiistoihin.

HEIKKI HAARA
TEOL. MAIST., VALTIOTIET. MAIST.,
HELSINKI

KAISA HERNE Mitä oikeudenmukaisuus on? Helsinki: Gaudeamus 2012. 258 s.

Kaisa Herneen kirja on oikeudenmukaisuusteorioiden ja niiden historian laaja-alainen suomenkielinen esitys. Kirjassa esitellyt teoriat ovat kaikki suhteessa John Rawlsin 1971 esittelemään oikeudenmukaisuusteoriaan. Herne lähtee liikkeelle esittelemällä sopimusteoreettisia periaatteita, joiden oikeudenmukaisuuden olosuhteiden (circumstances of justice) määrittely on tavallisesti johdettu 1700-luvun skotlantilaiselta filosofilta David Humelta. Oikeudenmukaisuuden olosuhteet vallitsevat kun niukkuuden, itsekkyyden ja tasa-arvon ehdot täyttyvät.

Subjektiviivisen hyvinvoinnin kokemukseen perustuvista oikeudenmukaisuus näkemyksistä Herne esittelee utilitarismin, hyvinvointi-ega-